

5.SINIF 2.ÜNİTE DERS NOTLARI

» Tarih Çağları ve Mezopotamya uygarlıkları

- **Yüzyıl (Asır):** Yüzyıllık zaman dilimine denir.
- **Milad:** Başlangıç anlamına gelir. Hz. İsa'nın doğumunu da ifade eder. Takvimde "0" olarak kabul edilir.
- **Çağ:** Benzer sosyal ve siyasal olayların yaşandığı dönemlere denir.
- **Tarih çağları;** İlk Çağ, Orta Çağ, Yeni Çağ ve Yakın Çağ olmak üzere dörde ayrılmıştır.
- **Mezopotamya:** Yunancada iki nehir arası anlamına gelir. Fırat ile Dicle nehirleri arasında kalan bölgeye denir. Tarih boyunca Mezopotamya'da birçok devlet kurulmuştur.

» Sümerler

- Şehir devletleri halinde yaşamışlardır.
- Ülke "patesi" adı verilen krallar tarafından yönetilmiştir.
- Yazıyı icat etmişler ve ilk yazılı kanunları yapmışlardır.
- Yazının icadı tarihin ve İlk Çağ'ın başlangıcıdır.
- Tekerleği icat ederek ulaşımı kolaylaştırmışlardır.
- Ziggurat adı verilen tapınakları yapmışlar, bu tapınakları ibadet dışın-
da; depo, okul ve rasathane olarak da kullanmışlardır.
- Ay takvimini icat etmişlerdir.
- Gılgamış ve Yaradılış Destanları Sümerlere aittir.

Sümerlerin;

- Gözlemevi kurmaları
- Gökyüzünü incelemeleri
- Ay takvimini icat etmeleri

astronomi bilimi ile uğraştıklarının göstergesidir.

» Babiller

- Başkentleri Babil'dir.
- Merkeziyetçi bir krallıkla yönetilmişlerdir.
- En ünlü kralları Hammurabi'dir.
- Kral Hammurabi tarafından hazırlanan Ham-
murabi Kanunları tarihteki ilk anayasa olarak
da kabul edilmektedir.
- Hammurabi Kanunları kısasa kısas esasına
dayandığı için çok serttir.

Kısasa kısas: Bir suçluyu, başkasına yaptığı
kötülüğü kendisine aynı biçimde uygulayarak
cezalandırmadır.

- Babil'in Asma Bahçeleri ve Babil Kulesi, Ba-
billere ait en önemli eserlerdir. Ancak günü-
müze kadar gelememişlerdir.

» Asurlar

- Başkentleri Ninova'dır.
- En önemli hükümdarları Asurbanipal'dır.
- Ticaretle uğraşmışlar ve büyük bir ticaret
imparatorluğu kurmuşlardır.
- Ticaret için geldikleri Anadolu'ya yazıyı
getirmişler ve Anadolu'nun tarih çağları-
na girmesini sağlamışlardır.
- Karum adı verilen ticaret merkezleri kur-
muşlardır.

Karum: Asurlular zamanında Anadolu'da
kurulan küçük pazar yerlerine verilen ad.

- Kayseri Kültepe'de Asurlulara ait kil tab-
letler bulunmuştur.

Asurlular;

- İlk kütüphaneyi kurdular.
- İlk arşivcilik faaliyetlerini başlattılar.

Uygarlıkları Öğreniyorum

Kazanım Ders Notu - 5

» Anadolu Uygarlıkları

» Hititler

- Orta Anadolu'da Kızılırmak çevresinde kurulmuşlardır.
- Merkezi krallıkla yönetildiler.
- Başkentleri **Hattuşaş'tır** (Boğazköy, Çorum).
- Pankuş adı verilen soylulardan oluşan bir meclisleri vardır.
- Tavananna adı verilen kraliçeleri devlet yönetiminde etkili olmuştur.
- Dinleri çok tanrılıdır. O nedenle Hitit ülkesi "Bin Tanrı İli" olarak adlandırılmıştır.
- Tanrıya hesap vermek için yazdıkları "**anal**" adı verilen yıllıklarla tarafsız ve objektif tarih yazıcılığını başlatmışlardır.
- Mısırlılarla imzaladıkları **Kadeş Antlaşması** tarihteki ilk yazılı antlaşmadır (MÖ 1280).
- İvriz ve Yazılıkaya Kabartmaları Hititlere aittir.
- Birçok mimari ve sanat eserleri günümüze kadar ulaşmıştır.
- Su ihtiyacını karşılamak için taştan yaptıkları barajlar günümüze kadar ulaşmıştır.

» Urartular

- Doğu Anadolu'da kurulmuşlardır.
- Başkentleri eski adıyla **Tuşpa** olan Van'dır.
- Tarım ve hayvancılık ile uğraşmışlardır.
- Tarımı geliştirmek için barajlar ve "**şamran**" adı verilen sulama kanalları yapmışlardır.
- Maden işlemeciliği, taş işçiliği ve kale yapımında ustalaşmışlardır. Van Kalesi bunlardan biridir.
- Ölümden sonraki hayata inandıkları için ölülerini oda biçiminde yaptıkları mezarlara gömmüşler ve içine eşyalar koymuşlardır. Bu durum Urartularda ahiret inancının olduğunu gösterir.
- Madenleri işleyerek maden işlemeciliğinde gelişmişlerdir.

» Frigler

- Ankara-Eskişehir civarında kurulmuşlardır.
- Başkentleri **Gordion**'dur (Polatlı, Ankara).
- Merkezi krallıkla yönetilmişlerdir.
- En ünlü kralları efsanelere konu olan Midas'tır.
- En önemli geçim kaynakları tarım ve hayvancılık olduğu için bu faaliyetlere çok önem vermişler, saban kıranı ve öküz keseni ölüm cezası ile cezalandırmışlardır.
- Kıbele adındaki bereket tanrıçaları vardır.
- Fibula adı verilen çengelli iğneleri meşhurdur (Madencilik).
- Tümülüs adı verilen mezarlara ölen kişileri eşyalarıyla gömmüşlerdir (Ahiret inancı).
- Tapates adı verilen kilimleri ile ünlüdürler (Dokumacılık).
- Mozaiği mimaride ilk kez Frigler kullanmıştır.

» İyonlar

- Ege Denizi kıyısında yer alan şehirlerde (**Efes, Milet, Foça, Didim, İzmir**) kurulmuşlardır.
- Şehir devletleri halinde yaşamışlardır. Siyasi birlikleri yoktur.
- Deniz ticaretinde** ilerleyerek zenginleştiler.
- Bu zenginlik sayesinde bilime ve sanata değer verdiler. Bu durum özgür düşünce ortamının gelişmesini sağladı.
- Tarihte Heredot, matematikte Pisagor, felsefede Tales, edebiyatta Homeros, tıpta Hipokrat o dönemde yetişmiş ünlü bilim insanlarıdır.
- Artemis Tapınağı, Celsus (Selsus) Kütüphanesi ve Efes Antik Tiyatrosu, İyonlardan günümüze kalan önemli eserlerdir.

» Lidyalılar

- Ege Bölgesi'nde Menderes ve Gediz nehirleri çevresinde kurulmuşlardır.
- Başkentleri Manisa'nın Salihli ilçesi yakınlarında bulunan **Sard**'dır.
- Toprakları tarım ve hayvancılığa elverişlidir.
- Ticari faaliyetler için Efes'ten Mezopotamya'ya kadar uzanan **Kral Yolu**'nu yaptılar.
- Kral Yolu, doğu ile batı arasında kültürel etki-leşim sağlamıştır.
- Parayı icat ederek** ticarete takas usulüne son vermişlerdir.
- Orduları paralı askerlerden oluştuğu için uzun süre yaşayamamışlardır.

Ülkemizin Güzellikleri

Kazanım Ders Notu - 6

» Ülkemizdeki Güzellikler

■ Ülkemiz ilk çağlardan beri yerleşim yeri olarak kullanılmış ve ülkemiz toprakları üzerinde birçok uygarlık kurulmuştur.

Bunda; ■ Uygun bir iklime sahip olması, ■ Su kaynaklarının bol olması, ■ Topraklarının verimli olması, ■ Göç ve ticaret yolları üzerinde olması etkili olmuştur.

■ Ülkemiz hem doğal güzellikler hem de tarihi eserler bakımından oldukça zengindir.

» Doğal Varlıklar

Zaman içinde çeşitli doğa olayları sonucu meydana gelen unsurlara denir.

Örnek: • Göl • Orman • Deniz • Akarsu • Ova • Dağ • Plato • Mağara

Ülkemizdeki Doğal Varlıklardan Bazıları

■ Ihlara Vadisi	– Aksaray
■ Damlataş Mağarası	– Antalya
■ Pamukkale Travertenleri	– Denizli
■ Manavgat Şelalesi	– Antalya
■ Saklıkent Kanyonu	– Muğla
■ Kelebekler Vadisi	– Muğla
■ Manyas Kuş Cenneti	– Balıkesir
■ Abant Gölü	– Bolu
■ Yedigöller Milli Parkı	– Bolu
■ Peri Bacaları	– Nevşehir
■ İnsuyu Mağarası	– Burdur
■ Cennet-Cehennem Mağarası	– Mersin
■ Uzungöl	– Trabzon
■ Ayder Yaylası	– Rize
■ Ölüdeniz	– Fethiye (Muğla)

» Tarihi Eserler

Geçmiş uygarlıklar tarafından yapılan eski kalıntı veya yapılara verilen genel addır.

Örnek: • Para • Saray • Medrese • Cami • Türbe • Antik kent • Heykel

Ülkemizdeki Tarihi Eserlerden Bazıları

■ Sultan Ahmet Camii	- İstanbul
■ Topkapı Sarayı	– İstanbul
■ Selimiye Cami	– Edirne
■ Yeşil Türbe	– Bursa
■ Efes Antik Kenti	– İzmir
■ Nemrut Harabeleri	– Adıyaman
■ Artemis Tapınağı	– İzmir
■ Sümela Manastırı	– Trabzon
■ Aspendos Tiyatrosu	– Antalya
■ Apollon Tapınağı	– Aydın
■ Troya Antik Kenti	– Çanakkale
■ Balıklı Göl	– Şanlıurfa
■ Zeugma Antik Kenti	– Gaziantep
■ Ani Harabeleri	– Kars
■ Safranbolu Evleri	– Kastamonu
■ Çatalhöyük	– Konya

Zengin Kültürümüz

Kazanım Ders Notu - 7

» Kültürümüz

- Bir toplumun tarih boyunca ürettiği ve kuşaktan kuşağa aktardığı her türlü maddi ve manevi özelliklerin hepsine **kültür** denir.
- Binlerce yıllık geçmişe sahip olması ve birçok medeniyete ev sahipliği yapması nedeniyle ülkemizde kültürel özellikler çeşitlilik göstermektedir.

Ülkemizdeki bazı önemli kültürel unsurlar

- Bayramlar
- Düğünler
- Yemekler
- El sanatları
- Halk oyunları
- Kıyafetler
- Tarihi evler
- Türküler
- Kültür toplumlara özgüdür, bu nedenle her toplumun kültürü bir diğerinden farklıdır.
- Kültür sürekli ancak zamanla değişikliklere uğrayabilir.
- Ülkeden ülkeye kültürel farklılıklar olduğu gibi yöreden yöreye de kültür farklılığı olabilir.
- Bölgeden bölgeye kültürel farklılığın olmasında coğrafi konum, alınan eğitim, yüzey şekilleri, gelenek ve görenekler, iklim ve bitki örtüsü gibi nedenler etkilidir.

» Kültürümüzü Oluşturan Unsurlar

Yöresel Lezzetlerimiz

■ Çağ Kebabı – Erzurum	■ Tantuni – Mersin
■ Mantı - Kayseri	■ Künefe – Hatay
■ Pişmaniye - İzmit	■ Leblebi - Çorum
■ Höşmerim - Balıkesir	■ Baklava - Gaziantep
■ İnegöl Köfte - Bursa	■ Kaymak - Afyon
■ İskender Kebab - Bursa	■ Otlı Peynir – Van
■ Dondurma - Kahramanmaraş	■ Şalgam - Adana

El Sanatlarımız

■ Nevşehir	– Çömlekçilik
■ Afyon	– Mermercilik
■ Gaziantep	– Bakırcılık
■ Adıyaman	– Kilimcilik
■ Siirt	– Battaniyecilik
■ Isparta	– Halıcılık
■ Kayseri	– Halıcılık
■ Kütahya	– Çinicilik, Porselen

Halk Oyunlarımız

Halk oyunları insanların sosyalleşmesine, kendilerini toplum içinde ifade etmesine, millî birlik ve beraberliklerinin kuvvetlenmesine önemli katkılar sağlar.

■ Ege'de zeybek	■ Karadeniz'de horon
■ Güneydoğu'da halay	■ Trakya'da hora
■ Ankara'da misket	■ Artvin'de atabarı
■ Edirne'de karşılama	■ Erzurum'da bar

Bayramlarımız

Dini Bayramlar;

- Ramazan Bayramı
- Kurban Bayramı

Millî Bayramlar;

- 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı
- 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı
- 30 Ağustos Zafer Bayramı
- 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı
- 15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü

- Düğünler, geçmişten günümüze yüzyıllar boyunca süregelen geleneklerimizin yaşatıldığı önemli değerlerimizdendir.
- Düğünler ülkemizin her yerinde büyük coşku ve mutlulukla yapılır.
- Türkü, Türk'e ait olan anlamına gelen kültürel unsurlarımızdan bir tanesidir.
- Türkülerimiz mutluluklarını, hüznlerini bir arada yaşayan milletimizin ortak sesidir.
- Ülkemizin her köşesinde tarih kokan ve estetik açıdan görsel zenginlik sunan tarihi evlerimiz vardır.
- Tarihi Safranbolu ve Beypazarı evleri tarihin gözler önüne serildiği adeta bir açık hava müzesidir.
- Düğünlerimiz, kına gecelerimiz, askere uğurlamalarımız gibi unsurlar da kültürümüzün önemli unsurlarındandır.

Kültürümüzü Tanıyalım

Kazanım Ders Notu - 8

Kültürümüzü Tanıyalım

- İnsanların bir arada yaşamasını sağlayan temel etkenlerden biri de kültürel unsurlardır.
- İnançlarımız, ortak değerlerimiz, bayrak ve vatan sevgimiz, bayramlarımız kültürümüzü zenginleştirmekte ve millî birliğimizi güçlendirmektedir. Kültürel unsurlar milletin kaynaşmasını, dayanışmasını, birlik ve beraberlik içinde yaşamasını sağladığı için önemlidir.
- Dinî, millî veya mevsimlik bayramlarımız bir arada yaşamamıza katkı sağlayan kültürel öğelere örnektir.
- Bayramlar, toplumu oluşturan bireylerin ortak duygu ve düşüncelerle hareket etmesini sağlar.
- Birlik ve beraberliğimiz, sevgi ve saygı duyguları bayramlarda güçlenir.

Millî Bayramlarımız

■ 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı	■ 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı
■ 15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü	■ 30 Ağustos Zafer Bayramı
■ 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı	

- Nevruz, her yıl 21 Mart tarihinde mevsimlik kutlanan bir bayramımızdır. Nevruz Bayramı, “baharın müjdecisi” olarak bilinir. Nevruz “yeni gün” anlamına gelir.
- Nevruz'un Anadolu'da ve Orta Asya'da köklü ve zengin bir kültürel geçmişi bulunmaktadır. İnsanlarımız bu bayramda birlik ve beraberlik içinde hareket ederler.
- Hıdırellez, her yıl 6 Mayıs tarihinde kutlanan mevsimlik bir bayramımızdır. İnsanlar bu bayramı kutlamak için bir araya gelir, oyunlar oynar, yemekler yer ve sohbet ederler.
- Kız isteme, nişan ve düğün törenleri bizleri bir araya getiren kültürel unsurlardır. Ülkemizin çeşitli yörelerinde bu törenlerde farklı uygulamalar görölse de tüm törenler ortak bir duygu ile gerçekleştirilir. İnsanlar birbirleriyle kaynaşma imkânı bulur.
- Askerlik, kutsal bir vatan görevidir. Ülkemizde, yirmi yaşına giren her erkek askere gitmekle yükümlüdür. Bu yüzden askere gidecek gençlere, asker uğurlama törenleri yapılır.
- Ülkemizin farklı yörelerinde düzenlenen şenlikler ve festivaller de insanların birlikte yaşamasını sağlayan kültürel unsurlardandır.

Geçmişten Günümüze Kültürümüz

Kazanım Ders Notu - 9

» Kültürümüzdeki Süreklilik ve Değişimler

- Günlük yaşamdaki kültürümüze ait unsurlar geçmişten günümüze gelişim ve etkileşim içerisinde. Bazen biz kültürümüzle başka ülkeleri etkilerken bazen de başka milletlerin kültürü bizim kültürümüze yerleşebilmektedir.

Kültürel değişim: Kültürel unsurların zamanla değişime uğramasıdır.

Kültürel süreklilik: Kültürel unsurların zaman içinde değişime uğramadan önemini korumasıdır.

Kültürel Etkileşim: Farklı milletlerin kültürel olarak birbirinden etkilenmeleridir.

- İnternetin gelişmesi ve yaygınlaşması ile sosyal medyanın devreye girmesi, dilimize birçok yabancı kelimenin girmesine neden olmuştur. Günlük yaşamda bazı insanlar Türkçe ve yabancı kelimeleri aynı cümle içinde kullanabilmektedir. Bu durum, dilimizin özünü kaybetmesine ve gelecek nesillere yanlış aktarılmasına neden olabilmektedir.
- Kültür, geçmişten günümüze aktarılırken zaman içinde değişimlere uğrayabilir. Bazı kültürel unsurlar, zaman içinde yerini yepyeni değerlere bırakabilir. Örneğin geçmişte insanlar sadece haftanın belirli günlerinde kurulan mahalle pazarlarından alışveriş yaparlardı. Günümüzde ise alışveriş yapmak için her zaman açık olan çarşılarla ve alışveriş merkezlerine de gidilebilmektedir.
- Kültürün, değişime uğramasının birçok sebebi vardır. Televizyon, internet, akıllı telefon gibi kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması insanlar arasındaki kültürel etkileşimi hızlandırmakta, bu da kültürel unsurların zamanla değişmesine neden olmaktadır.

Geçmişten Günümüze Gündelik Hayatımızdaki Kültürel Unsurların Değişimi ve Sürekliliğine Örnekler

- **Halk oyunları** – Eskiden zeybek, halay, horon, karşılama vb. oyunlar oynanırdı. Günümüzde bunlara modern danslar da eklendi.
- **Gelenekler** – Eskiden bayramlarda aile büyükleri ziyaret edilir ve bayramlaşıldı. Günümüzde telefonda konuşarak veya kısa mesaj yollayarak da bayramlaşma yapıyor.
- **Düğünler** – Eskiden evlerin önünde 2-3 gün süren düğünler yapılırdı. Günümüzde düğün salonlarında yaklaşık 3-4 saat süren düğünler yapılıyor.
- **Mimari yapı** - Eskiden ahşap, taş veya kerpiçten genelde iki veya üç katlı evler yapılırdı. Günümüzde çok katlı betonarme evler yapılmaktadır.
- **El sanatları** – Eskiden bakırcılık, kalaycılık, semercilik, sepetçilik, çinicilik, yazmacılık vb. el sanatları yapılırdı. Günümüzde bu sanatlar daha çok hobi amaçlı yapılmaktadır.